Tenslotte: Vrouwen rond de tafel

WILLEMSTAD — Op vrijdag, de laatste dag van de Third International Women Writers Conference, werden eerst de laatste inleidingen afgerond. Het thema van dat laatste panel was: 'De nadering van een nieuwe wereld: een nieuwe humanistische visie'. Nadat tien spreeksters daarover hun mening naar voren hadden gebracht, werden de tafels op het podium inplaats van in een lange lijn meer bij elkaar gebracht en was het tijd voor een ronde tafelgesprek tussen vijf schrijfsters. Hiervoor waren de eregasten gevraagd: Nancy Morejon uit Cuba, Daisy Coco de Filippis uit de USA/Dom. Rep., Thea Doelwijt uit Suriname, Astrid Roemer uit Suriname en Diana Lebacs van de Nederlandse Antillen.

De samenstelling van die groep kon van sommige deelnemers aan de conferentie de goedkeuring niet wegdragen, zoals bijvoorbeeld Eulalia Bernard uit Costa Rica duidelijk naar voren bracht. Zij miste het Engelstalig Caribische gebied. De voorzitster Jocelyn Clemencia legde uit dat Jamaica Kincaid op het laatste moment afgezegd had. Een andere Engelstalige schrijfster die er wel was, wilde niet mee doen. Het bleek moeilijk tegen dat luide protest in te gaan, maar uiteindelijk lukte dat toch. Het gesprek tussen de schrijfsters onderling had als thema: Het Caribisch gebied en de vrouwelijke visie op de 21e eeuw.

MOREJON

NoancyMorejon beet de spits af en vroeg zich in eerste instantie af of een feministische visie op de 21e eeuw nodig was. Voor haar generatie is de nieuwe visie op de 21e eeuw al verwoord in de zestiger jaren door Che Guevara. Op dat moment kon ze nog niet vermoeden dat hij de voorganger zou zijn voor een heel continent. Ook kon ze toen nog niet bevroeden dat schrijven door vrouwen zo belangrijk zou worden, niet alleen in het Caribisch gebied, maar over de hele wereld. En ook op Cuba. Ze kende Dulce Maria Loynaz en maar enkele anderen. Zelf begon ze met schrijven op haar zestiende. En in Cuba en ook in de rest van het Caribisch gebied wordt steeds meer werk van vrouwen gepubliceerd. En door die professionele schrijfsters en essayisten worden hun droomvisies naar voren gebracht. Je kunt niet zeggen dat het een eigen vrouwelijke visie is. Of het om mannen of vrouwen gaat, het moet in de plaats goed gedaan worden, maar als die visie goed naar voren wordt gebracht zal dat een goede contributie zijn aan de stimulering van jonge nieuwe auteurs.

Het Spaans is onze taal. Het is een feit dat we in die taal schrijven. Niemand kan nog zeggen dat de Latijnsamerikaanse literatuur niet bestaat. Er zijn zelfs Nobelprijzen toegekend. Wij zijn op weg om te strijden tegen de oude tradities en Cuba zal daarbij een brug vormen tussen het Caribisch Gebied en Zuid-Amerika.

DOELWIJT

Ik hou er niet van veel te zeggen. Een van mijn eerste boekjes had als titel: 'Met weinig woorden'. Dat geldt nog steeds. Ik werk al meer dan twintig jaar met mannen en met vrouwen. Met iedereen die met goede ideeën komt en aan die ideeën vorm wil geven, wil ik werken. Je moet niet steeds kijken naar waar je vandaan komt, je moet werken met wat je hebt, met wat is. Daar moet ik aan denken als ik hier op de conferentie om me heen luister. Ik pleit heel erg voor het Surinaams-Nederlands in Nederland en vecht mee tegen koloniale toestanden. We moeten verder doorgaan met zoveel mogelijk te doen. Er is nog zoveel wat we in ons werk moeten verwerken.

LEBACS

Mijn visie op het Caribisch Gebied houdt in dat we als individuen moeten leren om te gaan met contrasten en conflicten. We moeten ervoor oppassen dat bepaalde problemen ons niet van elkaar doen vervreemden. Het gaat niet om het uitvechten van de macht, maar hoe zo te handelen dat de gemeenschap ervan profiteert. De Caribische regio is bij uitstek geschikt om te demonstreren dat we samen kunnen werken, dat het bij ons niet gaat om blank en zwart, maar dat we een mix zijn. Wij hebben 500 jaar de tijd gehad om daar over na te denken. Wij houden van vrede. Nu is onze wijze om vrede te veroveren vaak nog de agressie. We moeten verandering brengen in onze manier van denken om de vrede te bewerkstelligen. Tot nog toe betalen we voor onze conflicten. We moeten nadenken over wat het probleem is om zo te komen tot integratie.

COCO

Ik zie mezelf hier niet zozeer als schrijfster van fictie maar meer als schrijfster van kronieken. Ik noteer alles over wat mijn collega's, mannen en vrouwen, doen. Ik heb verteld over de schrijfsters van mijn land Santo Domingo, maar er is nog een grote groep die vaak vergeten wordt, dat zijn de Dominikanen die in New York leven. Ook die vormen mijn wereld. Ik heb in de zestiger jaren veel feministisch werk bestudeerd en een van de dingen die ik leerde was, dat door de feministische visie op militante wijze een tot vandaag geldende ruimte is geschapen voor vele kleuren en vele talen. De stem van de vrouw opende de deur voor de visie van de vrouw. Dat heeft mij in mijn carrière zeer geholpen vanaf mijn eerste eenzame schrijven tot het publiceren van bloemlezingen, nu. Eenzaamheid is een negatieve kant van het schrijven, het gaat om de solidariteit, om de samenwerking. Ik kan niet iets goeds produceren zonder het werk van de individuen, maar samenwerking is noodzakelijk. Tot voor kort leefden wij op onze eilanden op een eiland. We bleven binnen de grenzen van ons eigen gebied. Daarna zijn we naar buiten gekomen, zoals nu naar Curaçao waar men Spaans, Engels, Nederlands en Papiamentu spreekt, en dat is een hele ervaring Ik heb plezier in het horen van al die talen. Als onze vrouwelijke visie dat aan ons geeft, doet het me denken aan gedichten van bepaalde Caribische schrijfsters.

ROEMER

Er is een algemeen geldend gezegde dat luidt dat je met geld geen liefde kunt kopen. Veel mensen die zich in hun eigen land onderdrukt voelden, zijn verhuisd naar andere landen, veelal grotere rijkere landen, Eerste Wereldlanden. Zelf kwamen ze vaak uit Derde Wereldlanden. De netwerken die ze kenden in hun eigen land, bestaan niet in het nieuwe thuisland. Ze moeten daar leven in armoede. Dat doet me ook mezelf denken. Menselijkheid is een emotie die mij in mijn werk maar ook in mijn persoonlijkheid in beweging doet zetten.

Mannen en vrouwen leven binnen bepaalde politieke systemen. De eerste tien jaar dat ik in Suriname woonde, wist ik niet eens dat er zo iets als een Caribisch gebied bestond. Het eerst wat ik ervan hoorde was 'O, island in the sun', van Harry Belafonte. Later toen ik zelf ging werken, vroeg ik me af: Wat is Caribisch? Kan iemand me dat vertellen? Is het een cultureel, een politiek, een emotioneel concept? Of zijn het slechts stippen op een kaart? Ik kan het niet zeggen. Ik kan niet eens woorden vinden om mezelf, mijn moeder, mijn zusters en neven te beschrijven. Ik kan geen fundamentele beschrijvingen bedenken over Suriname of Nederland. Ik weet niet wat Caribisch is. Door mijn gevoelns word ik gestimuleerd op proza en poëzie te schrijven. Hoe kan ik mijn visie geven op iets wat ik niet ken? Heb ik wel een visie over de 21e eeuw? Die visie zal gaan over mensen die in een diaspora leven. Die moeten groeien naar integratie. Daar is veel geld voor nodig. Dat geld kan wel liefde geven. Er bestaat geen pure 'blanke stijl', bij ons zijn allerlei culturen geïntegreerd. Ons probleem is dat we dat niet claimen. Wij zijn zo druk met het zoeken naar onze wortels, dat, terwijl wij zoeken naar de wortels, anderen er met de vruchten van onze bomen vandoor gaan.

Het is wel degelijk zo dat je met geld liefde kunt kopen. Zeker in het Caribisch gebied met zoveel blasetoeristen. Het eerste wat we moeten doen is de armoede bestrijden. Die moet weg. Wij gaan vooruit en vooruit, maar we mogen de rest niet vergeten. We moeten een groot deel van onze energie stoppen in de bestrijding van de armoede. Misschien heb ik geen feministische visie op de 21e eeuw, maar ik heb wel een humanistische visie en die luidt: Geld kan liefde kopen.

EILANDJES

Na de inleidingen van de vijf schrijfsters volgde een discussie onderling en met de zaal. Thea Doelwijt vroeg zich naar aanleiding van het verhaal van Astrid Roemer af of wij met ons allen inderdaad niet te veel op eilandjes bezig zijn. Ook Nancy Morejon ging op het verhaal van Astrid Roemer in: We willen zoveel, maar hoe? Er komen zoveel vragen op.

Astrid Roemer zelf voegde er nog aan toe: 'Ik leef in een rijk land, waar zoveel vrouwen uit hele arme landen naar toe komen om hun lichaam te verkopen. Daarover moeten we schrijven!'

NEL CASIMIRI